

ՆՈՐ—ՋՈՒՂԱՅՈՒՄ 1641 ԹՈՒԻՆ ՏՊԱԳՐՈՒԱԾ «ԽՈՐՎՐԴԱՏԵՏՐ»Ը

Աստուածաշունչի տպագրութեան 300-ամեակի առիթով, տեղի է ուր մէկ անգամ եւս անդրադառնալ մեր նախնաց երախտաւոր գործիչների կեանքին ու գործին, որոնք Հայ ժողովրդի լուսաւորութիւնն ու զարգացումը, իրենց կեանքի նպատակը դարձնելով՝ տքնեցին ու ճգնեցին, որպէսզի ազգը յարատեւի:

Այս երախտաւորներից մէկն է Նոր-Ջուղայի առաջնորդ Սալատուր Կեսարացին, որ եղել է Աստուածաշունչը տպագրող Ռսկան Վարդապետի աւագ ուսուցիչը: Մի զարգացած ու լուսամիտ վարդապետ՝ որ 1620 թուին որպէս նուիրակ եկել է Նոր-Ջուղա եւ ժողովրդի խնդրանքով ստանձնել Ս. Ամենափրկչեան Վանքի առաջնորդական պաշտօնը:

Կեսարացու ջանքերով 1639 թուին Ջուղայում հիմնում է մի տպարան, ուր 1641 թուին տպագրում է «Հարանց Վարք» աշունով ստուարածաւալ՝ 705 էջանոց գիրքը: Յաջորդ 1642 թուին՝ «Ատենի ժամագիրք»ը, իսկ յետոյ՝ 1647 թուին, Կեսարացու վախճանութից եւ նրա աշակերտ՝ Եւրոպայում տպագրական աշխատանքներին ծանոթացած Յովհաննէս Վարդապետի վերադարձից յետոյ՝ «Գարգատումար Աղարխայի» գրքովը:

Յովհաննէս Վարդապետն իր առաջին գրքի տպագրութիւնից յետոյ ձեռնարկում է տպագրելու վաղուց ցանկալի հայերէն Աստուածաշունչը, որ մնում է թերի՝ ներքին հակառակութիւնների պատճառով:

Այս առթիւ պատմադիր Սալատուր Վարդապետ Ջուղայեցին, Կեսարացու տպագրած

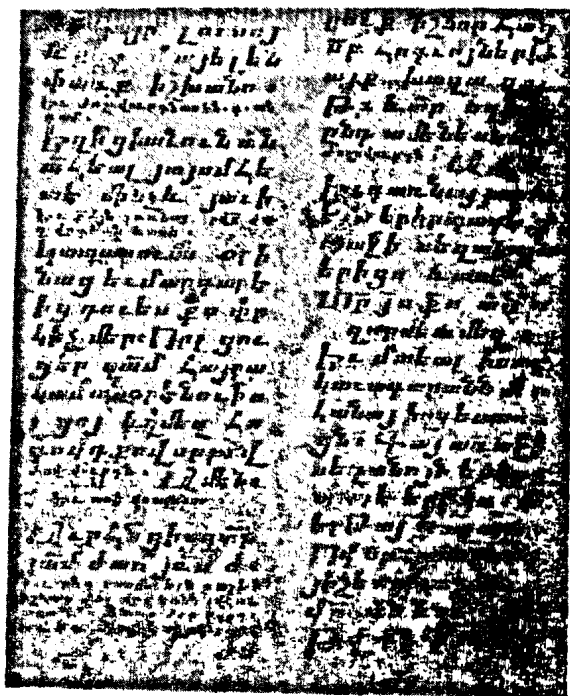
գրքերի մասին խօսելուց յետոյ աւելացնում է.

«Ուր եւ ընդ բազում դրեանց՝ որք տպեցին, սկսան ընդ որոց եւ տպել զԱստուածաշունչ գիրն, այլ վասն մեղաց մերոց մնաց թերակատար, որպէս կայ մինչեւ ցայսօր ի միջի մերում, սա կարի լաւագոյն ունելով զթուղթն եւ զգիրն, քան զառաջին տպեալ դրեանսն» («Գառնութիւն Գարսից», Վաղարշապատ 1905, էջ 121):

Մինչեւ այժմ այն կարծիքը կար, որ Ջուղայում 1641–47 թուներին տպագրուել են միայն վերոյիշեալ երեք լրիւ եւ մէկ թերի գրքերը: մինչդեռ զտնուած մի նոր գրքով պարզում է որ Սալատուր Վարդապետի 1641 թուին տպագրած «Հարանց Վարք» գրքի հետ կամ դրանից յետոյ, տպագրուել է նաեւ մի այլ գիրք՝ «Որհրդատետր» աշունով:

Գիրքը բաղկացած է 48 էջից կամ 24 թերթից, բաժանուած է վեց պրակի, իւրաքանչիւր պրակ՝ չորս թերթ: Համարակարգւած է հայկական տառերով՝ ա-խ-է (1–47), էջերի մէկ թուի պահանս առաջացել է էջ 44-ի (խդ) եւ էջ 45-ի (խե) միջոցում չհամարակալուած (բաց թողնուած) մէկ էջից:

«Որհրդատետր»ն ունի 23×18 սմ. ծաւալ, նիւթը հաստ դեղնաւուն թուղթ է, տպուած երկսիւնալ: Առաջին էջի ա սիւնակի վերեւում ունի մի ճակատագրող: Տառերը շարուած են խոշոր գրերով, իսկ վերնագրերները՝ մանր բոլորագրերով: Մանր գրերը նմանում են «Հարանց Վարք»ի տառերին, իսկ խոշոր գրերը՝ «Ատենի ժամագրի»ին:

Եջ սը շնորհդատնորէն:

Գործ է անուած սեւ եւ կարմիր թանաք: Կարմիր թանաքով են էջ ա, դ, ե եւ ը էջերի մի քանի վերնադիրներն ու մեծատառերը: Մեծատառերից մի քանիսը շարուած են հաւքադրերով:

Գիրքը վերջում շատ ժլատ ձևով ունի մի երկտողեան յիշատակարան, զոր բերում ենք ստորեւ.

«Ով սբ. Պատ(ա)ր(ա)զօզ յիշեա զխա-
շ(ա)տուր վ(ա)րդ(ապե)տս եւ զմ(ա)յր իմ
թվ. ՌՂ (1641): Կ(ա)զմ(ե)ց»

Նոր-Ջուլա

Գրուածքի վերջաւորութեան վերջակէտ զրուած չէ, որ տեղի է տալիս կարծելու թէ թերթ է պակասում. բայց յիշատակարանի գոյութիւնը մասամբ ցրում է այդ կասկածը:

Սոյն «Նորհրդատնոր»-ից մինչ այժմ, պտիւռել է իրկու օրինակ, որոնցից մէկը, գտնուած է Երեւանի Մաշտոցի անուան Մատենադարանում (թիւ 1702), իսկ երկրորդը՝ տողերս պրոդի մօտ:

Լ. Գ. ՄԻՆԱՍՅԱՆ